

ЛЕКСИКОЛОГІЯ. ЛЕКСИКОГРАФІЯ. ФРАЗЕОЛОГІЯ

УДК 81'374: 81374.3

Н.Г. Гордієнко

МІКРОСТРУКТУРНІ ПАРАМЕТРИ В СЛОВНИКАХ ЖАРГОННОЇ ЛЕКСИКИ

У статті проаналізовано параметричну систему словників жаргонної лексики на мікроструктурному рівні. Представлено ієрархізацію параметрів щодо їхніх основних чи факультативних функцій.

Ключові слова: лексикографія, словник, мікроструктура, основні параметри, факультативні параметри.

Гордиенко Н.Г. Микроструктурные параметры в словарях жаргонной лексики. *В статье проанализирована параметрическая система словарей жаргонной лексики на микроструктурном уровне. Представлена иерархизация параметров относительно их основных или факультативных функций.*

Ключевые слова: лексикография, словарь, микроструктура, основные параметры, факультативные параметры.

Gordienko N.G. Microstructural Parameters of Slang Dictionaries. *The article focuses on parametrical system of slang dictionaries on their microstructural level. It suggests the hierarchy of parameters according to their main and optional functions.*

Keywords: lexicography, dictionary, microstructure, main parameters, optional parameters.

Вивчення сленгу, арго, жаргону є актуальним питанням для українського мовознавства, поширений інтерес до якого викликаний тим фактом, що донедавна цей пласт мови був малодослідженим, а лексикографічна праця, у якій би було представлено ненормативну лексику, відсутня. Ставлення до лексикографування ненормативної лексики в лінгвістиці різноманітне, однак ігнорувати цей мовний факт неможливо. Погоджуємося з думкою Л.О. Ставицької про те, що «будь-яке суспільство іманентно не може бути соціально однорідним; воно поділене на соціальні, корпоративні групи зі своєю субмовою, яка, з одного боку, протистоїть літературному стандарту, а, з другого, витворює власний самодостатній мовний мікросвіт, байдужий і до стандарту, і до інших соціально-мовних груп» [4: 54].

Словники жаргонної лексики в історії лексикографії по праву можна вважати новим типом, формування основних принципів лексикографування яких відбувалося поступово. Найперші праці, наприклад, ПСУМС, мали просту будову словникових статей, що містили реєстрову одиницю та тлумачення. Одним з найповніших зібрань жаргонної лексики на сучасному етапі розвитку словникарства є лексикографічні праці Л.О. Ставицької:

КСЖЛУМ, УМБТ, УЖС, що викликали неабиякий інтерес до цього видання як пересічного користувача, так і науковців, працівників радіо- й телебачення, студентів, школярів. Оцінка цього видання двояка. Дехто вважає названі словники «лінгвістичним бестселером» [5: 77], «значним кроком у нашій лексикографічній царині» [6: 75], а інші – «саморобним жаргоном» [1: 5], «бездумно запозиченим» [3: 7]. Видання словника сприяло появі різних думок, рецензій, на шпальтах газет велися дискусії щодо доцільності видання такого типу словників.

Предметом нашого дослідження є мікроструктурні параметри словників жаргонної лексики, зокрема, традиційні та новітні складники в будові словникових статей, параметри в словниках жаргонної лексики. Термін «параметр», за визначенням Ю.М. Караулова, розуміємо як «певний квант інформації про мовну структуру, який в екстремальному випадку може мати для користувача самостійний інтерес, але, як правило, перебуває в поєднанні з іншими квантами (параметрами) і знаходить специфічне відтворення в словниках; інакше кажучи – це особливе словникове уявлення структурних властивостей мови» [2: 51].

У сучасних словниках жаргонної лексики тлумачний параметр має специфіку, що характеризується нестійкою семантикою, яка зумовлена контекстом та подеколи залежністю від невербальних засобів вираження. Тому при семантизації чи дефініції словникових статей важливо звернути увагу на уніфікування полісемії. Оскільки словники жаргонної лексики укладають за принципами тлумачного жанру лексикографії, то і способи розкриття семантики стрижневих слів залишаються ідентичними: за допомогою літературних відповідників: **вайдонити** – кричати (СЖЗ: 22); **морозиво** – мило (СЖЗ: 68); **шухнути** – обміняти (СЖЗ: 118); чи описово: **нечистий** – в'язень, який виконує всю брудну роботу за інших (СЖЗ: 74); **феня в ботах** – людина, яка вивчає злодійський жаргон, не будучи злодієм (СЖЗ: 106). Порівнюючи тлумачення деяких лексем із різних словників такого типу, можемо дійти висновку, що їх подано по-різному. Так, у ПСУМСі зазначено: **акваріум** – міліцейська машина з будкою (ПСУМС: 3); **акваріум**, а, ч. 1. Засклена споруда. *Давай біля акваріума зустрінемося [...]*. 2. Незащторене вікно при ввімкненому світлі. *Що ви там акваріум влаштували, хочете, щоб усі перехожі заглядали* (СССК: 46). Незважаючи на деякі відмінності на семантичному рівні, чимала кількість слів у різних джерелах має спільне тлумачення: **магар** – магарич (ПСУМС: 42); **магар**, -у, ч. Могорич. *Треба охоронцям магар виставити?* (СССК: 186); **лабух**, 1) музикант узагалі: *в кав'ярні «Блюз» засідають одні лабухи*; 2) музикант, який заробляє на життя грою в ресторанах: *з нього не вийде віртуоза, він просто лабух і все життя проведе в кабаках* (ПСУМС: 40); **лабух**, -а, ч. Музикант. Тусовщики львівських кав'ярень, футбольні фанати, лабухи-електромузиканти, суперзвідник всіх часів і народів (home. argor. delkiev \ biblio) (СССК: 177).

Багатозначність і синонімічність злочинного жаргону є одними з головних його ознак: **компот** – 1) ситуація; 2) рідка в'язнична страва; 3) гулянка, у якій беруть участь жінки легкої поведінки; 4) відвар макових голівок

(СЖЗ: 55). Розроблено словникові статті, у яких різноманітність жаргонної лексики подано як фонетичні варіанти, які наведено в дужках, поряд із реєстровим словом: **лашити (лащити)** – лицемірити, мстити, підлабузюватися (СЖЗ: 60); **паритися (припухати, пихтіти)** – 1) вдихати пари токсичних речовин; 2) перебувати під вартою (СЖЗ: 78). Багатозначність та семантична спорідненість такого роду слів виражена подеколи за допомогою синонімії: **залипати**, -аю, -аєш, *недок.* 1. Затримуватись деінде. *Залипнути в бібліотеці.* Зависати [...] (СССК: 136). Отже, тлумачний параметр відповідає традиційним способам семантизації значення у вітчизняній лексикографії.

Параметрична система словникових статей жаргонної лексики передбачає використання комплексної системи ремарок, що репрезентують уживання лексем у мовному середовищі. Важливими для мікроструктури словників жаргонної лексики є позначки, що вказують на соціальну маркованість жаргонізму (*із жаргону кримінальних злочинців, загальномолодіжного, із мови плагіатів та ін.*). Доповнити стилізування лексики допомагає група маркерів, що позначають експресивно-емоційне значення (*вulgарне, жаргонне, згрубіле, згрубіло-презирливе, іронічне, іронічно-зневажливе, пестливе, схвальне та ін.*). Важливість стилістичних ремарок незаперечна, оскільки вони допомагають зрозуміти різновиди розмовної лексики та ступінь емоційно-експресивного забарвлення. У КСЖЛУК, за зразком сучасних тлумачних словників, введено маркери, що позначають територіальне поширення лексеми: **дрек**, -у, ч.; *мол.; жерм.; несхвальн.; зах.* *Щось поганої якості, нічого не варте* (КСЖЛУК: 103). Як бачимо, подеколи в одній і тій самій словниковій статті система ремаркування може бути введена комплексно й вказувати на різну характеристику реєстрової одиниці: стилістичну, галузеву, територіальну тощо. Для словників жаргонної лексики характерне вживання спеціальних маркерів: *авто* (із мови автомобілістів), *бізн.* (із мови бізнесменів), *журн.* (із мови журналістів) та ін. Наприклад, **донор**, -а, ч.; *гірн.* Шахтар, якому приписують зайві гроші, частину яких він повинен віддати начальникові дільниці (КСЖЛУК: 101).

На відміну від ПСУМС, де граматичний параметр був малорозроблений, наступні праці, такі, як СССК, словники Л.О. Ставицької вже містять граматичну характеристику. Зокрема, для іменників наведено флексії родового відмінка однини та рід. Якщо іменник уживається лише в множині, то до мікроструктури введено форми родового відмінка множини. Прикметники подано в називному відмінку чоловічого роду із зазначенням родових форм флексій. Дієслова репрезентовано в інфінітиві, для особових – указано форми першої та другої особи однини теперішнього часу (недоконаний вид) чи майбутнього часу (доконаний вид). Для прислівників, займенників, вигуків наведено вказівку на їхню частиномовну належність. Тобто новітні словники жаргонної лексики укладено за зразком тлумачних словників, де репрезентовано граматичний параметр у відмінкових формах, граматично-муді, числі, керуванні тощо.

Подеколи в лівій частині словникової статті таких праць, як СЖЗ, ПСУМС не введено акцентуаційний параметр, що призводить до неправильного прочитання лексем на кшталт **сушара, гамузом, ніфіля, кесар** та ін.

Поряд із утвердженням нового граматичного параметра, із розвитком укладання словників жаргонної лексики збільшується кількісна функціональність параметра ілюстративного матеріалу. Словникові праці Л.О. Ставицької базуються на художніх матеріалах із творчості Ю.І. Андруховича, Б.О. Жолдака, О.С. Забужко, Л.С. Подерв'янського, Є.А. Кононенко, Л.М. Дереша та ін. Подеколи джерелом ілюстративного матеріалу є тексти засобів масової інформації, інтернет-ресурси. Функціонування цитатного параметра як основного в словниках жаргонної лексики зумовлено укладанням лексикографічної праці за тлумачним типом. Тому функції ілюстративного матеріалу такі самі, як і в тлумачному словнику.

На думку Л.О. Ставицької, основним критерієм добирання цитатного матеріалу має бути сміхова культура: «Наведені тексти-ілюстрації переважно смішні, вони показують реальні потенції національної мови у царині сміхового олюднення світу. Цей сміх за своєю природою демократичний, ворожий будь-якій ієрархичності, висококомунікабельний, бо ж скорочує дистанцію між комунікантами і є знаком інтимно-довірливих, фамільярних стосунків. Це й не дивно, адже семантико-емоційний спектр цього лексикону в дивовижний спосіб акумулює сміхову культуру як таку. У різнотипних дискурсах жаргонне слово перетворюється на своєрідний концентрат опозиційної до соціально схвалених норм поведінки, альтернативної, необов'язкової парадигми буття» [КСЖЛУК: 14]. Тому параметр ілюстративного матеріалу в словниках жаргонної лексики зреалізовано майже в усіх працях і є визначальним у мікроструктурі кожного зі словників.

До деяких видань, наприклад, ПСУМС, СЖЗ, наведено ілюстрації без посилань на джерела. Такий спосіб наведення цитатного матеріалу без паспортизації є некоректним, оскільки користувачеві залишається невідомим походження багатьох слів: чи вони проілюстровані прикладами з художньої літератури, чи це інтерпретація укладачів. У працях Л.О. Ставицької паспортизаційний параметр представлено з указівкою на джерело та прізвище автора (у художніх текстах), для лексикографічних джерел зазначено номер сторінки. Якщо одна й та сама лексема зафіксована в кількох працях, то до словникової статті введено кожному з них.

Уведення параметра етимологічної довідки також властиве для мікроструктур жаргонної лексики й зумовлено укладанням словника за тлумачним принципом. Структура цього складника передбачає невеликий історичний коментар про якусь подію: **ніжка**, -и, ж. ♦ **Ніжки Буша**, жрм; жарт. [...] *Перша партія стегенець була направлена в Росію з США як гуманітарна допомога за часів правління Дж. Буша-старшого (1990-ті рр.)*. (БСРЖ: 385; УЖС: 237); чи інформацію про те, із якої мови чи групи діалектів походять ті чи інші лексеми: **пригарганити**, -ню, -ниш, док. (що); жрм. *Принести щось [...] Від діял. тарганити – «тягти, волокити»* (УЖ: 277). Параметр етимологічної довідки має ґрунтуватися на лаконічності, чіткості про повідомлюване, при цьому текст не повинен переобтяжувати структуру словникової статті. За умови дотримання цих вимог, етимологічний параметр може стати широкимживаним під час укладання словників жаргонної лексики.

Таким чином, параметрична система словників жаргонної лексики на мікроструктурному рівні поступово набуває нової будови. Нині обсяг словникових статей має повну структуру, репрезентовану за допомогою шести основних параметрів та одного факультативного (див. таблицю «Параметри словника жаргонної лексики»).

Таб.1. Параметри словника жаргонної лексики

основні	факультативні
тлумачний	етимологічний
ремарки	
граматичний	
акцентуаційний	
ілюстративний	
паспортизаційний	

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ

1. **КСЖЛУК** – Короткий словник жаргонної лексики української мови / [упоряд. Л.О. Ставицька]. – К. : Критика, 2003. 2. **ПСУМС** – Перший словник українського молодіжного сленгу / [уклад. С. Пиркало; за ред. Ю. Мосенкіса]. – К. : АТ “ВІПОЛ”, 1998. 3. **СЖЗ** – Словник жаргону злочинців / [упоряд. О.І. Поповченко]. – К. : ТОВ “Оберіг”, 1996. 4. **СССК** – Словник сучасного українського сленгу / [упоряд. Т.М. Кондратюк]. – Харків : Фоліо, 2006. 5. **УЖС** – Український жаргон : Словник : Містить близько 4070 слів і понад 700 стійких словосполучень / [упоряд. Л.О. Ставицька]. – К. : Критика, 2005. 6. **УМБТ** – Українська мова без табу. Словник нецензурної лексики та її відповідників / [упоряд. Л.О. Ставицька]. – К. : Критика, 2008.

ЛІТЕРАТУРА

1. **Вітенко В.** Жаргон, суржик – чуже сміття / В. Вітенко // Слово Просвіти. – 2004. – № 52. – С. 4–6. 2. **Караулов Ю.М.** Лингвистическое конструирование и те-заурус литературного языка / Ю.М. Караулов. – М. : Наука, 1981. 3. **Коверзнев К.** Криза “інституційних зобов’язань” / К. Коверзнев // Слово “Просвіти”. – 2004. – 1–7 квіт. – С. 7. 4. **Ставицька Л.** Короткий словник жаргонної лексики (на матеріалі сучасної української літератури) / Л. Ставицька // Слово і час. – 2000. – № 4. – С. 54–58. 5. **Шур І.** Словник жаргонної лексики / І. Шур // Дивослово. – 2004. – № 4. – С. 74–75. 6. **Юкало В.** Небуденна подія в україністиці / В. Юкало // Дивослово. – 2004. – № 4. – С. 75–77.

ВИКОРИСТАННЯ СИМВОЛІВ-ОРНІТОНІМІВ У МОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ ПОЕТІВ-РОМАНТИКІВ

Дослідження символів-орнітонімів як явищ, занурених у лінгвокультурний аспект, дає повніше уявлення про мовну картину світу українських митців доби романтизму.

Ключові слова: романтизм, символ, орнітонім.

Лебеденко Ю.Н. *Использование символов-орнитонимов в языковой картине мира поэтов-романтиков. Исследование символов-орнитонимов как понятий, погруженных в лингвокультурный аспект, дает полное представление о языковой картине мира украинских поэтов эпохи романтизма.*

Ключевые слова: романтизм, символ, орнитоним.

Lebedenko Yu.M. *The use of symbols-ornitonims in language picture of the world of romantic poets. Research of symbols-ornitonims as the concepts shipped in linguistic and cultural aspect, gives full representation about a language picture of the world of the Ukrainian poets of an epoch of romanticism.*

Keywords: Romanticism, symbol, ornitonim.

Розвиток і розквіт романтизму в українській літературі припадає на 30-ті – початок 40-х років ХІХ ст., коли в українській літературі відбувався складний процес синтезу й боротьби різних ідейно-художніх напрямів, течій, стилів і жанрів.

Провідне місце в українському романтизмі посіла так звана харківська школа романтиків, до якої належали П. Гулак-Артемівський, Л. Боровиковський, О. Шпигоцький, І. Срезневський, а пізніше – А. Метлинський, М. Костомаров, О. Корсун.

Актуальність статті зумовлено недостатнім вивченням цього аспекту творчого доробку поетів-романтиків, які розширюють контексти з досліджуваними символами.

Метою розвідки є аналіз символів-орнітонімів, що використовуються в мовній палітрі харківських поетів-романтиків.

Представники українського романтизму розвивали ідею народності в мистецтві, прагнули розширити стильові, тематичні, жанрові межі. Романтики внесли в українську літературу нові мотиви й оригінальні художні засоби, поетику образів-символів, образів-алегорій із філософськими узагальненнями, трагедійні колізії, запровадили нові жанри – баладу, ліро-епічну поему, елегію, пісню, сонет.

Як зазначає О.О. Маленко, «фольклорний тип романтизму спирається на концепцію співвідношення людини й природи, зв'язок між якими здійснюється через безпосереднє інтуїтивно-іраціональне чуття» [3: 183]. У поезіях романтиків майже кожен об'єкт природи асоціюється з почуттями, станом душі людини.

Характерним для стилю романтиків є використання символів-топонімів, фітонімів, а також орнітонімів із традиційним символічним значенням. Ча-

сто автори вдаються до використання таких народнопоетичних символів-орнітонімів, як *соловейко*, *голуб (-ка)*, *зозуля*, *ворон*, *гуси*, *лебеді*, *орел*, *сокіл*, *ластівка*, *горлиця*, *грачі*, *крук*, *чайка*, *жайворонок*, *сорока*, *припотьонь*, *рябець*, *пугач*, *чижик*, *журавлі*, *кулик*, що вживаються і як засоби фольклорної стилізації, і як окремі авторські образи.

Орнітонім у художньому тексті стає не просто знаком певного об'єкта, а й засобом його характеристики, оцінки з прозорою етимологією.

Навіть загальні ідеї, які несе символ, часто набувають яскраво вираженого національного спрямування. Саме в символах відбиваються, за М. Костомаровим [2], народні традиції, звичаї, обряди, вірування, а зрештою, і риси національного характеру, національного буття. В основу символу покладено «Божий дух» як виразник духовного життя народу, його світосприймання.

Конкретно-чуттєві образи, створені на їх основі, здебільшого не виходять за рамки усталеного стилістичного вживання. Назви птахів є словами, що належать до нейтральної лексики, проте в процесі символізації спостерігаємо розвиток їх нейтральних значень у бік позитивно чи негативно конотованих.

Отже, до позитивно конотованих належать такі символи-орнітони: *соловейко*, *голуб (-ка)*, *зозуля*, *гуси*, *лебеді*, *орел*, *сокіл*, *ластівка*, *горлиця*, *жайворонок*, *чижик*, *журавлі*, *кулик*. Негативно конотовані такі орнітосимволи: *ворон*, *грачі*, *крук*, *чайка* (не завжди), *сорока*, *рябець*, *пугач*. Така градація оцінності символів умовна, бо в індивідуальній творчості того чи іншого автора можуть траплятися відхилення від загальноприйнятого розуміння символіки птахів. Розглянемо найбільш поширені орнітосимволи, уживані в поетичних текстах романтиків.

Соловейко в українській етнокультурі символізує Божу, святу пташку, символ бога-громовика навесні; вісник весни; утілює досконалість співу; любов і родинний затишок. «Соловейко щебетав, зелені сади розвивав» – символ радощів, молодості й веселощів, улюбленець дівчат.

Дзвінкий голос соловейка має ще й магічну якість – вгамовувати хвилювання серця. Козак, сумуючи за рідною домівкою «на чужині», просить соловейка зашебетати йому:

*Як гарно слухать, коли в ніч
Маленький соловейко
В квітках затлямка, засвистить
Так приязно, любенько!*
(М. Костомаров).

У вірші Л. Боровиковського «Журба» соловейко символізує рідний край – Україну:

*Коли б мені на чужині
Крильця дав соловесчко:
Знявся та полетів би я,
Куди рветься моє сердечко!*
(Л. Боровиковський).

Голуб (голубка) – Божа птиця, жертковий птах, біблійний символ Святого Духа. До останнього часу вважається святою птахою в багатьох місцевостях України. Голуб є символом кохання та любові в усіх її різновидах. Українці говорять про молодят, що вони «кохаються, як голубів пара». Та не тільки коханці, обмінюючись ніжностями, називають один одного голубами: «Мій миленький, голубоньку сивенький!». Брати між собою та діти з батьками вербалізують свою родинну прихильність через символічний образ голуба: «Братоньку мій милий, голубоньку сивий!», «Сестро моя миленька, голубонько сивенька!»

Два голуби в парі символізують любовні стосунки, кохання; уживається як ласкаве наймення або звертання до чоловіка (жінки), отже, як вираження любові й ніжності; виступає як символ доброти, чистоти, незлобливості, наприклад:

*Ти до мене, я до тебе схилимо головки,
Цілуватимемось жарко, так, як голубочки,
Бо я в тебе, молоденька,
Як голубонька сивенька,
А ти голубочок!*

(М. Костомаров);

*Туди ж мої очі, туди моя думка,
Де ти живеш, Галю, **сердешна голубка!***
(М. Петренко).

Голуб може символізувати зв'язок із родиною, наприклад:

*Лети, сизий голубоньку,
Де рід мене сподівається;
Скажи моїй родиноньці –
Я за нею убиваюся!..*

(Л. Боровиковський).

Окрім того, птах символізує небесного вісника й душу померлого:

*Голуб стогне, а матінка по дитині б'ється,
Молоденький козаченько у тугу вдається*
(М. Костомаров).

Ластівка – «чиста» пташка, провісниця весни, пробудження; у віруваннях слов'янських народів ластівка уособлює образ господарювання та родинності. Саме тому як у фольклорі, так і в поезії романтиків ластівка символізує матір, сестру, дружину. Народ вважає за великий гріх убити цю пташку: у того, хто здійснить цей злочин, помре мати; щастя буде в тому домі, де ластівка зів'є гніздо в димарі.

У творі Л. Боровиковського ластівка уособлює всі жіночі образи, наприклад:

*Тільки ластівки три,
З-під сідої гори,*

*Пригортаються: першая ластівка —
Мати рідна рида;
А другая — сестра;
Третя ластівка — жінка покійного*

(Л. Боровиковський).

Особливо виразно образ ластівки подав М. Костомаров в однойменному творі («Ластівка»).

*Ластівочка домовита,
Любая пташина,
Невсипуща, дітолюбна,
Добра господиня,
Не боїться вона миру,
По селах витає,
Незлобива, тільки льотом
Себе охраняє
Її бить бояться діти,
Щоб не вмерла мати,
Кажуть, де вона витає,
Згода у тій хаті*

(М. Костомаров).

У цій поезії презентовано позитивний образ ластівки, із яким пов'язано ряд повір'їв, прикмет, приємних вражень.

Залежно від ситуації образ ластівки може набувати як позитивної, так і негативної конотації. Наприклад, у творі А. Метлинського «Дитина-сиротина» ластівка символізує тугу і скорботу за померлим:

*В вечерню дзвони вже людей скликали,
І аж поза селом гуло: бов, бов!
Над гробовищем ластівки літали,
Вітрець на його з поля йшов...*

(А. Метлинський).

Орел водиться в горах або степах різних частин світу, зокрема і в Україні; цар птахів і володар небес; символізує силу й мужність, тому його образ здавна переноситься на молодого, сильного, сміливого парубка, козака, справжнього чоловіка, наприклад:

*Як спорив в харцизті з буйними вітрами,
Навзаводи бігав з швидкими орлами,
Як в полі-степу срібну чарку спивав
В кружку, на прощанні з своїми братами*

(М. Костомаров).

У поезіях романтиків провідною темою є згадки про часи Гетьманщини, де з орлами порівнюються відчайдушні доблесні вояки:

*Полетіли на врагових
Сизими орлами,
Не дай боже на чужині
Лягти головами...*

(М. Петренко).

Але разом із тим орли і злі вісники, злітаються туди, де чують смерть, кров, як у творі Я. Щоголіва «Згадування Климівського»:

*Хлопці ж, хлопці! Спросіть,
Де наш лицар лежить:
Чи в землі його прах поховали,
Чи орли із дїбрів,
З запорозьких лугів
З лоба очі клювать прилітали?..*

(Я. Щоголів).

У поезії харківських романтиків активно функціонує символ *воро-на* (*крука*) з традиційною конотацією. Ворон, за стародавніми уявленнями слов'ян, живе подалі від осель, у лісі; пов'язаний зі світом мертвих; із глибокої давнини вважається лиховісним птахом, вісником біди, смерті, що яскраво відбито в українській поезії романтизму, наприклад:

*Ой криче **ворон**, негодоньку чує:
Щось козакові серденько віщує.*

...
*Крилами ворон очиці закряє;
Доць із вітрами біле тіло змиє;
Кінь вірний яму виб'є копитами;
Дикі завиють звірі коло ями;
Намісто дзвонів – **вороння** закряче;
Біла на полі береза заплаче*

(Л. Боровиковський);

*Над ним **чорний ворон** криче;
Криче, налітає, очі висмикає, кров'ю запиває...*

(А. Метлинський);

*Ой вилинув чорний **ворон** з-за пущі-чагара:
Християнин є смачніший – не хоче татара.
До біленького до тільця крилом пригорнувся,
Цмокнув в губи, черкнув в очі, крякнув та й – спужнувся!*

(М. Костомаров).

Зловісний крик ворона над головою козака віщує тяжкий кінець. Тужливий крик ворона знаменує вість про сум за загиблим.

Отже, вірші поетів-романтиків тяжіли до ліро-епічних балад, у їх тематиці переважала туга за минулою славою рідного краю, за минулою звитяз-

ною славою козацтва, сповнені суму й туги. Їхні твори насиченні народнопісенними мотивами, у яких потужну символічну роль відіграють орнітоніми як із негативною конотацією (сум, туга, журба), так і з позитивною (надія, родина, зв'язок з батьківщиною та ін.). Щодо позитивно конотованих орнітосимволів, то слід указати, що в поодиноких випадках вони можуть набувати негативного забарвлення, як-от: голуб, ластівка, орел і т. ін.

У перспективі нашого дослідження є цілісне вивчення мовної картини світу поетів-романтиків, а також аналіз образів-символів, уживаних у їхній творчості.

ЛІТЕРАТУРА

1. **Богданова І.Є.** Стилістика художнього простору у творчості харківських поетів-романтиків 20-40 років XIX століття : автореф. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / І.Є. Богданова. – Харків, 2002. 2. **Костомаров М.І.** Слов'янська міфологія / [упоряд., приміт. І.П. Бетко, А.М. Полотай; вступна ст. М.Т. Яценка]. – К. : Либідь, 1994. 3. **Маленко О.О.** Лінгвостетична інтерпретація буття в українській поетичній мовотворчості (від фольклору до постмодерну) : монографія / Олена Маленко. – Харків, 2010. – С. 177–278. 4. **Словник** символів культури України / [за заг. ред. В.П. Коцура]. – К. : Міленіум, 2002. 5. **Тетяна Фіц.** Концепт птах у мовотворчості Лесі Українки / Тетяна Фіц // ЛЕСЯ УКРАЇНКА І СУЧАСНІСТЬ. – Т. 4. – Кн. 2. – К., 2008. – С. 283–293.